

Regeringens skrivelse

1984/85: 106

med redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia;

beslutad den 20 december 1984.

Regeringen bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll samt överlämnar en i utdraget angiven redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

MATS HELLSTRÖM

UTRIKESDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-12-20

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Lundkvist, Feldt, Sigurdsen, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Thunborg, Wickbom

Föredragande: statsrådet Hellström

Skrivelse med redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

Lagen (1979: 487) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia (Sydafrikalagen) trädde i kraft den 1 juli 1979. Dess primära syfte är att genom en begränsning av svensk näringsverksamhet i Sydafrika och Namibia öka det politiska trycket på den sydafrikanska regimen och härigenom medverka till en förändring av Sydafrikas samhällssystem och till ett avskaffande av apartheid.

Lagstiftningen avser att förhindra nyetablering av svenska företag i de båda länderna liksom att hindra där redan etablerade svenska företag att utvidga den verksamhet de bedrev vid tiden för Sydafrikalagens ikraftträdande.

Möjligheterna att utvidga de svenska sanktionerna mot Sydafrika har utretts och ett betänkande (SOU 1984: 52) Svensk Sydafrikapolitik avlämnades i juni 1984. På grundval av betänkandet har regeringen den 1 november 1984 till riksdagen överlämnat en proposition med förslag till ny lag om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia (prop. 1984/85: 56). Uppgifter om bl. a. den ekonomiska utvecklingen i Sydafrika återfinns i propositionen och utelämnas därför här.

Föreliggande skrivelse redogör för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia under verksamhetsåret 1983 eller motsvarande verksamhetsår.

Enligt 3 § i gällande Sydafrikalag är svensk juridisk person som själv eller genom utländskt dotterföretag driver rörelse i Sydafrika eller Namibia skyldig att årligen till regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer redovisa hur verksamheten i dessa länder utvecklas. Redovisningen skall avse produktion, omsättning, antal anställda, företagna investeringar och andra sådana förhållanden som har betydelse för kontroll av lagens efterlevnad. Närmare föreskrifter om innehållet i årsredovisningarna har getts i förordningen (1979: 488) om förbud mot investeringar i Sydafrika

och Namibia samt i kommerskollegiets kungörelse (KFS 1979: 20). Redovisningen skall avse det räkenskapsår som tillämpas av den svenska juridiska personen. Den skall inges till kommerskollegiet senast sex månader efter räkenskapsårets slut. Utöver de uppgifter som nyss nämnts skall i redovisningen även anges rörelsens resultat samt lämnas uppgift om hur gjorda investeringar har finansierats. Om rörelse har drivits genom utländskt dotterföretag, skall uppgift lämnas om storleken av det egna kapitalet hos dotterföretaget. Slutligen skall uppgift lämnas om innehav av dels aktier eller andelar i sydafrikanskt företag, dels obligationer eller andra skuldförbindelser utfärdade av sådant företag dels ock fordringar på grund av penninglån eller annan kredit eller ställda säkerheter för sydafrikanskt företags skulder.

Skyldigheten att lämna årsredovisning till kommerskollegium gäller moderföretaget i en svenskstyrd koncern med egen rörelse eller dotterbolag i Sydafrika eller Namibia. Sydafrikalagens koncerndefinition överensstämmer i stort med den som återfinns i aktiebolagslagen (1975: 1385). Ett koncernförhållande föreligger om ett företag, moderföretaget, kan utöva ett bestämmande inflytande över ett annat, dotterföretaget.

Kommerskollegium skall varje år före den 15 oktober till utrikesdepartementet lämna en redogörelse för de redovisningar som har avgetts av berörda företag under det senaste budgetåret. En sådan redogörelse avseende verksamhetsåret 1983 har nu lämnats. Till grund för kollegiets redogörelse ligger förutom de svenska moderföretagens redovisningar även årsredovisningar avseende de sydafrikanska och namibiska dotterföretagen samt upplysningar inhämtade från de svenska moderföretagen.

Inom utrikesdepartementet har, i likhet med vad som skett under de närmast föregående åren, utarbetats en redogörelse för de berörda företagens verksamhet i dessa länder. Redogörelsen, som i allt väsentligt bygger på de uppgifter som kommerskollegium har lämnat, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Följande företag har lämnat redovisning till kommerskollegium.

FÖRETAG	VERKSAMHETSÅR
1. Alfa Laval AB	1983
2. Atlas Copco AB	1983
3. AB Bahco	1983
4. Esselte AB	1982-04-01 – 1983-03-31 och 1983-04-01 – 1983-12-31
5. Fagersta AB	1983
6. A. Johnson & Co HAB	1983
7. Sandvik AB	1983
8. SAS	1982-10-01 – 1983-09-30
9. AB SKF	1983
10. SKEGA AB	1983
11. Rederi AB Transatlantic	1983

Av kollegiets redogörelse framgår att vissa förändringar i förhållande till föregående redovisningsperiod skett vad gäller omfattningen och utvecklingen av svensk näringsverksamhet i Sydafrika och Namibia.

Antalet svenska företag med redovisningsskyldighet för dotterbolag i Sydafrika och Namibia minskade under år 1983 från tolv till elva genom att Alvenius AB sålde sin sydafrikanska rörelse. Likaså minskade antalet dotterbolag i Sydafrika på grund av att Esselte AB under sommaren 1982 avvecklade ett av sina rörelsedrivande sydafrikanska dotterföretag. Vidare har Alfa Laval AB under år 1983 avvecklat ett vilande dotterbolag. Fagersta AB och Sandvik AB har avyttrat så stora delar av var sitt dotterbolag att dessa inte längre kan anses ingå i koncernerna. Sålunda har en viss begränsning skett av svenska företags representation på den sydafrikanska marknaden.

De av redovisningsskyldigheten omfattade elva svenska moderföretagen ägde vid utgången av år 1983 tillsammans 32 bolag i Sydafrika och Namibia, varav 17 kan betecknas som rörelsedrivande. Övriga bolag är i flertalet fall vilande.

För de svenska företag som har dotterbolag i Sydafrika och Namibia kan följande totaluppgifter lämnas. Härvid skall dock beaktas att för de av Alvenius AB och Esselte AB avyttrade dotterbolagen endast begränsade uppgifter kunnat lämnas. Vidare omfattar det svenska verksamhetsåret för ett av Esseltes dotterbolag endast nio månader. Jämförbarheten påverkas dock ej i någon betydande mån härav.

De svenskägda dotterföretagen har, redovisat på koncernnivå, ett *aktiekapital* som sammanlagt uppgår till ca 9,5 milj. rand (ca 63 milj.kr.). Detta är en ökning med ca 400 000 rand jämfört med föregående redovisningsperiod och kan tillskrivas kapitalisering av vinstmedel. Bolagens sammanlagda *egna kapital* ökade obetydligt (ca 300 000 rand) under perioden och uppgår i dag till ca 65 milj. rand (ca 429 milj.kr.). Ökningen förklaras av att vinstmedel balanserats.

Omsättningen hos de rörelsedrivande företagen uppgick år 1983 till omkring 268 milj. rand (ca 1 769 milj.kr.) vilket innebär en minskning med ca 7% jämfört med föregående verksamhetsperiod. Om hänsyn tas till inflationen i Sydafrika som under år 1983 låg på 10%, har orsättningen i realiteten minskat med 15%.

Det totala värdet av bolagens *tillgångar* minskade under perioden från 184 till ca 164 milj. rand (ca 1 214 milj.kr. resp. 1 082 milj.kr.). *Anläggningstillgångarnas* värde minskade från ca 29 till ca 25 milj. rand (ca 175 resp. 165 milj.kr.).

Det sammanlagda *resultatet före skatt* uppgick till knappt 11 milj. rand (ca 69 milj.kr.). Ett par av företagen redovisade förlust.

Antalet anställda vid de svenska dotterbolagen minskade under perioden från 3 143 till 2 880.

Utvecklingen i de svenska företagen i Sydafrika och Namibia vad avser företagens sammanlagda omsättning, resultat före skatt m. m. under de år redovisningsskyldighet enligt Sydafrikalagen förelegat framgår av följande uppställning.

Svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia åren 1980-1983. Värden i milj. rand*

	1980	1981	1982	1983
Aktiekapital	8,7	8,8	9,1	9,5
Sammanlagda egna kapital	53	55	65	65
Värdet av totala tillgångar	158	188	184	164
Värdet av anläggningstillgångar	25	25	29	25
Omsättning	238	275	287	268
Sammanlagt resultat före skatt	23	13	9	11
Investeringar	0,8	2,0	1,5	1,5
Antalet anställda	3 355	3 369	3 143	2 880

* 1 rand = 5,86 kr. år 1980
 = 5,82 kr. år 1981
 = 6,82 kr. år 1982
 = 6,60 kr. år 1983

Sydafrikalagen föreskriver förbud för svenska juridiska personer att företa eller bidra till att investeringar görs i Sydafrika och Namibia. Lagen innehåller dock en bestämmelse (4 §) enligt vilken regeringen kan medge undantag från förbudet. Medgivandet får avse viss investering eller investeringar i visst företag under ett år. Undantag får endast beviljas sådan juridisk person som vid ikraftträdandet av lagen själv eller genom utländskt dotterföretag drev rörelse i Sydafrika eller Namibia. Undantaget från investeringsförbudet får inte ge utrymme för en utvidgning av företagets verksamhet. Som exempel på investeringar för vilka i princip undantag borde kunna medges angavs i lagens förarbeten (prop. 1978/79: 196 s. 38 ff) sådana investeringar som är nödvändiga för att ersätta försliten utrustning samt sådana som direkt syftar till en förbättring av de sociala villkoren för de svarta, t. ex. investeringar i en hälsocentral.

Undantagsmöjligheten enligt 4 § innebär emellertid inte någon garanterad rätt för företagen att få företa ersättningsinvesteringar. Regeringen har alltid möjlighet att avslå en investeringsansökan efter prövning av alla omständigheter i ärendet.

Regeringen har sedan Sydafrikalagens ikraftträdande avgjort 15 ansökningar om undantag från investeringsförbudet, varav tolv bifallits helt eller delvis. Det sammanlagda beloppet för beviljade ansökningar uppgår till omkring 5 milj. rand (ca 30 milj.kr.). Ärendena anges i följande förteckning.

Företag	Beslutsdatum	Belopp (Rand)
Alfa Laval	1979-12-06	42 000
Fagersta	1981-01-29	91 000
Fagersta	1981-04-30	110 000
Sandvik	1981-01-29	166 000
Transatlantic	1981-01-29	Avslag
SKF	1981-04-30	704 300
SKF	1981-04-30	1 268 550
Atlas Copco	1982-03-11	629 000
Fagersta	1982-06-30	142 000
SKF	1982-09-16	Avslag
Sandvik	1982-09-16	Avslag
SKF	1983-03-10	837 500
Fagersta	1983-09-16	90 000
Sandvik	1983-09-16	897 700
Alfa Laval	1983-12-15	14 400
Totalt belopp		4 992 450

Närmare uppgifter om de ärenden avseende undantag från Sydafrikalagen som regeringen avgjort sedan föregående redovisning till riksdagen anges i *bilaga 2*, som bör fogas till protokollet i detta ärende.

Av de elva företag som lämnat redovisning anger fyra, Atlas Copco AB, Fagersta AB, Sandvik AB och AB SKF, att anskaffning av anläggningstillgångar förekommit under verksamhetsåret. För samtliga dessa investeringar har regeringen under åren 1981-1983 medgivit undantag från investeringsförbudet. Anskaffningarna har avsett ersättningsinvesteringar och investeringar för att förbättra arbetsmiljön för de anställda.

Den granskningsverksamhet som bedrivits sedan år 1980 av investeringar för vilka undantag från investeringsförbudet beviljats har visat att de slutliga kostnaderna i flera fall blivit större än vad som förutsatts i företagens ansökningar. Dessa kostnadsfördyringar har oftast förklarats med att lång tid förflutit från tiden för ansökan fram till dess investeringarna faktiskt genomförts. Inflation och valutakursförändringar m. m. har därför kraftigt påverkat de beräknade kostnaderna. Inflationen i Sydafrika har under de senaste åren legat på 10-14 %, vilket också påverkat den upphandling som skett lokalt. Vidare har den sydafrikanska randens värde i förhållande till US-dollar fallit med ca 60 % under de senaste fyra åren. Dess köpkraft gentemot flertalet andra industriländers valutor har också kraftigt försämrats. I propositionen med förslag till ny Sydafrikalag föreslås (prop. 1984/85: 56 s. 66) att investeringar, för vilka undantag medgivits, skall påbörjas under det aktuella verksamhetsåret. Jag förutser att de problem, som jag nu har berört, härigenom skall minska.

Vad gäller *SKF* framgår att flera av investeringarna blivit betydligt dyrare än vad som angivits i ansökningarna om undantag från investeringsförbudet. Detta har föranlett först kommerskollegium och därefter utrikesdepartementet att inhämta kompletterande uppgifter från företaget. Av uppgifterna framgår att flertalet kostnadsöverskridanden orsakats av pris-
höjningar och valutakursförändringar. I något fall har företaget, vid inves-

teringar avsedda att förbättra arbetsmiljön för de anställda, valt en högre standard än vad som var avsett vid tiden för ansökan.

I några fall kan konstateras att SKF i sina ansökningar om undantag från investeringsförbudet inte uppgivit de totala anskaffningskostnaderna för investeringarna i fråga utan endast inköpskostnaderna för maskinerna m. m. Detta har bidragit till att en inte helt rättvisande bild av de planerade investeringarnas omfattning lagts som underlag för kommerskollegiets och regeringens ställningstagande i ärendet. SKF har uppgivit att de sydafrikanska dotterbolagen i sina investeringsplaner, när det gäller mindre investeringar, i regel anger endast inköpskostnader för maskiner, verktyg o.d. För större projekt bifogas däremot detaljerade beräkningar som inkluderar även kostnader för nödvändiga installationer, montagearbeten m. m. SKF har vidare pekat på svårigheterna att göra exakta kostnadsberäkningar.

I ett fall har SKF:s dotterbolag också anskaffat en videokamera och videobandspelare till ett sammanlagt värde av ca 4000 rand. För denna anskaffning har inte undantag från investeringsförbudet medgivits. Enligt lämnade uppgifter har anskaffningen tillkommit till följd av en rundskrivelse från SKF till samtliga dotterbolag runt om i världen att anskaffa sådan utrustning för utbildningsändamål.

I ett annat fall har SKF genomfört ombyggnads- och förbättringsarbeten istället för att anskaffa den utrustning som angivits i dispensansökan och regeringsbeslut. Tillståndet avsåg anskaffning av viss utrustning för att minska förekomsten av oljedimma och vattenånga i arbetslokalerna. Eftersom det avsedda resultatet inte kunde uppnås genom den planerade utrustningen företog dotterbolaget i stället ombyggnads- och förbättringsarbeten av lokalerna.

De ökningskostnaderna för gjorda investeringar som skett och övriga avvikelser från regeringens tillståndsbeslut, för vilka jag nyss har redogjort, är otillfredsställande. Den kompletterande utredning som gjorts har dock visat att merparten av kostnadsöverskridandena i huvudsak orsakats av omständigheter som SKF inte kunnat råda över. Vidare har det främst gällt investeringar som bidragit till att förbättra arbetsvillkoren för de anställda. Med hänsyn härtill finns det inte fog för att misstänka att de påtalade investeringarna skett under förhållanden som skulle kunna föranleda straffansvar. Vid sådant förhållande saknas grund för vidare åtgärder.

Jag vill i detta sammanhang tillägga att den mycket noggranna granskning som har kunnat göras av kommerskollegium och i regeringskansliet till följd av de uppgifter som lämnats och de utredningar som har gjorts på ett påtagligt och åskådligt sätt visat att kontrollen över svenska företags investeringsverksamhet i Sydafrika fungerar väl.

Av kommerskollegiets redogörelse framgår vidare följande.

Ett av *Esselte AB:s* sydafrikanska dotterbolag har lämnat ett långfristigt lån till ett utomstående sydafrikanskt företag. Detta uppges ha skett utan det svenska moderföretagets kännedom eller godkännande.

Det inträffade utgör en överträdelse av Sydafrikalagen. Av inhämtade uppgifter framgår emellertid att dotterbolaget ålagts av Esselte att vidta erforderliga åtgärder för att bringa förhållandet till upphörande. Jag har inte funnit anledning att ifrågasätta Esseltes uppgifter härvidlag. Med hänsyn härtill samt till att lånet uppgått endast till ett mindre belopp har jag stannat för att inte gå vidare i detta ärende.

*Alfa Laval*s dotterföretag i Sydafrika, Alfa Laval South Africa (Pty) Ltd, har under verksamhetsåret eftergivit en mindre skuld som dess dotterbolag Alcape Milking Machines (Pty) Ltd haft till moderföretaget. Alcape Milking Machines (Pty) Ltd är ett vilande bolag.

I och för sig synes det i detta fall röra sig om en transaktion som inte är tillåten enligt 1 § Sydafrikalagen som föreskriver förbud att ge tillskott av pengar eller annan egendom till ett sydafrikanskt eller namibiskt företag. Av lagtexten framgår emellertid också att tillskottet skall vara avsett att användas i vederbörande företags verksamhet. Eftersom Alcape Milking Machines (Pty) Ltd inte bedriver någon verksamhet kan inte transaktionen anses stå i strid mot Sydafrikalagen.

Av redovisningen för *Fagersta AB* framgår att en större långfristig skuld till moderföretaget uppkommit i dess sydafrikanska dotterföretag under verksamhetsåret 1983. Denna skuld avser huvudsakligen utdelning till moderbolaget men även betalning för import av varor från moderföretaget. Dotterbolagets skuld kan – med hänsyn till gällande sydafrikanska bestämmelser – regleras endast i delposter vilket medför att skulden blir att beteckna som långfristig. Jag finner inte att detta förhållande står i strid mot Sydafrikalagen.

AB Bahcos företag i Sydafrika, Record Tools (Pty) Ltd, som varit dotterbolag till det engelska bolaget Record Ridgway överläts under år 1982 till det senare företagets dotterbolag, det engelska företaget Bahco Record Tools Ltd.

Sandvik AB driver verksamhet i Sydafrika genom det helägda dotterbolaget Sandvik (Pty) Ltd och The Spooner Machinery Co (Pty) Ltd. I januari 1983 överläts en del av verksamheten vid The Spooner Machinery till Sandvik (Pty) Ltd. Tillverkningsenheten vid The Spooner Machinery lades i samband härmed ned och maskiner m. m. såldes till utomstående.

I dessa båda sistnämnda fall gäller det transaktioner mellan olika dotterföretag inom koncernerna. Sydafrikalagen syftar till att begränsa svensk näringsverksamhet genom att förhindra nyetablering av svenskdominerade företag och hindra de företag, som fanns etablerade vid lagens ikraftträdande, att utvidga sin verksamhet. De nämnda överlåtelseerna inom Bahco och Sandvik påverkar inte verksamheten vid de aktuella dotterbolagen i Sydafrika. Överlåtelseerna utgör enligt min mening inte någon överträdelse av Sydafrikalagen.

Fagersta AB har i skrivelse till regeringen den 14 augusti 1984 informerat om en planerad överföring av aktier i det helägda sydafrikanska dotterbo-

laget Fagersta Steels (Pty) Ltd till Fagersta AB:s helägda dotterbolag Secoroc AB samt hemställt om regeringens uttalande om transaktionens förenlighet med Sydafrikalagen. Fagersta har uppgivit att Secoroc AB i realiteten uppträtt som moderbolag i förhållande till det sydafrikanska dotterbolaget trots att Fagersta AB formellt ägt aktierna i detsamma. Jag har funnit det lämpligt att också ta upp denna fråga i förevarande skrivelse eftersom den i princip rymmer samma frågeställning som redovisats i de avsnitt som avser AB Bahco och Sandvik AB.

Det rör sig även här om en ren koncernintern transaktion som inte påverkar omfattningen av verksamheten vid det sydafrikanska dotterbolaget. I likhet med vad jag nyss anfört kan jag inte finna att den planerade överföringen av aktierna till Secoroc AB skulle stå i strid mot Sydafrikalagen.

Avslutningsvis vill jag anföra följande. Kommerskollegium har konstaterat att efterlevnaden av Sydafrikalagen varit god under den aktuella perioden. Som framgått av vad jag anfört har några investeringar visat sig inte helt stå i överensstämmelse med regeringens beslut. Dessa investeringar har dock varit av social karaktär, och de har inte i något fall lett till en utvidgning av berörda företags verksamhet i Sydafrika. Även om jag i princip kan dela kommerskollegiets bedömning anser jag att företagen nu haft så lång erfarenhet av lagens tillämpning att sådana avvikelser bör kunna undvikas i fortsättningen. De förslag som återfinns i propositionen med förslag till ny Sydafrikalag bör också underlätta en sådan utveckling.

Jag hemställer att regeringen

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört i det föregående,

dels till riksdagen överlämnar den inom utrikesdepartementet upprättade redogörelsen för de svenska företagens verksamhet i Sydafrika och Namibia.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar i enlighet med hans hemställan.

Redogörelse för svenska företags verksamhet i Sydafrika och Namibia

Allmän bakgrund

Kommerskollegium har i enlighet med 7 § förordningen (1979: 488) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia i skrivelse den 10 oktober 1984 till utrikesdepartementet lämnat en redogörelse för de redovisningar som svenska företag med verksamhet i Sydafrika och Namibia avgett till kollegiet. Redogörelsen avser huvudsakligen perioden den 1 januari—den 31 december 1983.

Enligt 3 § lagen (1979: 487) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia skall redovisning lämnas av svensk juridisk person som själv eller genom utländskt dotterföretag driver rörelse i Sydafrika eller Namibia. Redovisning skall enligt 6 § förordningen (1979: 488) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia upprättas med iakttagande av de allmänna redovisningsprinciper som skall tillämpas av den svenska juridiska personen.

Svenska företag i Sydafrika och Namibia

Antalet svenska företag med dotterbolag i Sydafrika och Namibia uppgår till elva sedan Alvenius AB numera avyttrat sin sydafrikanska rörelse. Företagen är Alfa Laval AB, Atlas Copco AB, AB Bahco, Esselte AB, Fagersta AB, A. Johnson & Co HAB, Sandvik AB, SAS, AB SKF, Skega AB och Rederiaktiebolaget Transatlantic.

Esselte AB har under sommaren 1982 avyttrat ett av sina rörelsedrivande sydafrikanska dotterbolag och Alfa Laval har under 1983 sålt ett vilande dotterbolag. Fagersta AB och Sandvik AB har under verksamhetsåret avyttrat så stora delar av var sitt dotterbolag att dessa inte längre kan anses ingå i resp. koncern.

De av redovisningsskyldigheten omfattade elva svenska företagen ägde vid utgången av år 1983 tillsammans 32 bolag i Sydafrika och Namibia. Av dessa kan 17 betecknas som rörelsedrivande.

Redovisningsskyldigheten

Kollegiet har till sin redogörelse fogat redovisningar från Alfa Laval AB, Atlas Copco AB, AB Bahco, Esselte AB, Fagersta AB, A. Johnson & Co HAB, Sandvik AB, SAS, AB SKF, Skega AB och Rederiaktiebolaget Transatlantic.

Samtliga redovisningar utom de för Esselte AB och SAS avser verksamhetsåret 1983. Esselte AB har avgett redovisning som avser verksamhetsåret 1982-04-01–1983-03-31 och perioden 1983-04-01–1983-12-31. SAS redovisning avser verksamhetsåret 1982-10-01–1983-09-30.

Verksamhetens utveckling

Av de redovisningar som företagen lämnat till kommerskollegium framgår att de rörelsedrivande dotterbolagen totalt omsatte omkring 268 milj. rand (ca 1 769 milj.kr.) under den senaste verksamhetsperioden. Detta innebär en minskning med ca 7% sedan föregående period. Med hänsyn tagen till inflationen på 10% i Sydafrika har omsättningen minskat med ca 15%. Det sammanlagda resultatet före skatt uppgick till knappt 11 milj. rand (ca 69 milj.kr.). Jämfört med året innan innebär detta en viss ökning. Ett par av företagen redovisade dock förlust. Redovisat på koncernnivå har de svenskägda dotterbolagen ett aktiekapital på ca 9,5 milj. rand (ca 63 milj.kr.). Bolagens sammanlagda egna kapital ökade obetydligt under perioden och uppgår till 65 milj. rand (ca 429 milj.kr.). Det totala värdet av bolagens tillgångar minskade under verksamhetsperioden från ca 184 till ca 164 milj. rand (ca 1 214 resp. 1 082 milj.kr.). Anläggningstillgångarnas värde minskade från ca 29 till ca 25 milj. rand (ca 175 resp. 165 milj.kr.). Antalet anställda minskade från 3 143 till 2 880.

Den svenska näringsverksamhetens omfattning och utveckling i Sydafrika och Namibia under åren 1982 och 1983 framgår av bifogade tabell.

Efterlevnaden av lagen

Av kommerskollegiets redogörelse framgår att fyra av de elva företag som lämnat redovisning anger att anskaffningar av anläggningstillgångar förekommit under verksamhetsåret. I samtliga fall är det fråga om investeringar som medgivits av regeringen under åren 1981–1983. Undantag från investeringsförbudet har beviljats för investeringar avsedda att ersätta förslitna maskiner samt investeringar i byggnader och utrustning som bedömts kunna förbättra arbetsmiljön för de anställda. I några fall har utgifterna för investeringarna blivit större än vad som angivits i berörda ansökningar om undantag och regeringsbeslut.

Vad gäller AB SKF har flera investeringar blivit väsentligt dyrare än vad företaget uppgivit i de dispensansökningar som legat till grund för regeringsbesluten. I flera fall beror detta på att installationskostnader tillkommit som inte medtagits i ansökningarna. Övriga kostnadsöverskridanden är i allt väsentligt av sådant slag som företaget inte kunnat råda över. I ett fall konstaterar kollegiet att SKF utnyttjat ett tillstånd till att anskaffa annan utrustning än vad som angivits i dispensansökan och i regeringens beslut. Vidare har i ett fall gjorts investeringar för vilket tillstånd inte meddelats.

Av kommerskollegiets redogörelse framgår vidare följande. Ett av Es-selte AB:s sydafrikanska dotterbolag har lämnat ett långfristigt lån till ett utomstående sydafrikanskt företag.

Alfa Laval's dotterföretag i Sydafrika, Alfa Laval South Africa (Pty) Ltd, har eftergivit en mindre skuld som dess dotterföretag haft till moderföretaget.

Hos Fagersta AB har under år 1983 uppkommit en större långfristig fordran utan bestämd betalningstid gentemot dess sydafrikanska dotterbolag. Denna fordran, som avser utdelning från dotterbolaget samt ersättning för produkter som importerats till Sydafrika, kan p.g.a. sydafrikanska bestämmelser regleras endast i delposter och bör därför, enligt kollegiets uppfattning, betecknas som långfristig.

AB Bahcos företag i Sydafrika, Record Tools (Pty) Ltd, som varit dotterföretag till det engelska bolaget Record Ridgway överläts under år 1982 till det senare företagets dotterbolag, det engelska företaget Bahco Record Tools Ltd.

Sandviks dotterbolag, Sandvik (Pty) Ltd, har under verksamhetsåret förvärvat en del av rörelsen från ett annat av Sandviks sydafrikanska dotterbolag.

Beträffande AB Bahco, Alfa Laval AB och Sandvik AB konstaterar kommerskollegiet att det i samtliga fall rör sig om koncerninterna transaktioner som inte påverkar verksamheten vid dotterföretagen i Sydafrika.

Sammanfattningsvis konstaterar kollegiet att efterlevnaden av Sydafrikalagen, som den framgår av ingivna redovisningar, är god. De överträdelser som trots detta synes ha förekommit under verksamhetsperioden, har varit av liten omfattning och inte ägnad att utöka företagets verksamhet i Sydafrika och Namibia.

Svenska tillverknings- och försäljningsbolag i Sydafrika år 1983¹
 Kurs: 1 rand = SEK 6,82 (1982) och SEK 6,60 (1983)
 A. Tillverknings- och försäljningsbolag

Företag	Lokalt bolag	Etabliringsår	Svensk aktieandel i %	Aktiekapital (1000 rand)		Antal anställda		Omsättning (milj. rand)	
				1982	1983	1982	1983	1982	1983
1. Alfa-Laval AB	Alfa Laval South Africa (Pty) Ltd ²	1920	100	400	400	168	159	14,8	15,5
2. Atlas Copco AB	Delfos & Atlas Copco (Pty) Ltd	1946	22	1 463	1 463	710	628	68,7	68,0
3. AB Bahco	Record Tools (Pty) Ltd	1981	100	80	80	82	63	3,3	2,7
4. Esselte AB	Esselte (Pty) Ltd ³	1978	100	10	10	105	104	7,5	6,6
	Letraset Graphic Art Products (Pty) Ltd ³	1981	100	1,2	677	20	26	1,5	1,5
	Stanley Gibbons (Pty) Ltd ⁴	1981		250		3		0,5	
5. Fagersta AB	Fagersta Steels (Pty) Ltd	1948	100	100	100	492	502	48,2	52,5
6. Sandvik AB	Sandvik (Pty) Ltd ²	1948	100	3 050	3 050	739	757	63,1	58,2
	The Spooner Machinery Co (Pty) Ltd		100	2	2	93	40	5,4	0,6
7. AB SKF	SKF South Africa (Pty) Ltd ²	1914	100	3 129	3 129	202	185	43,1	40,8
	Barsco (Pty) Ltd ²	1966	26	0,1	0,1	376	276	12,1	8,6
						2 990	2 740	268,1	255,0

B. Försäljningsbolag

Företag	Lokalt bolag	Etabliringsår	Svensk aktieandel i %	Aktiekapital (1000 rand)		Antal anställda		Omsättning (milj. rand)	
				1982	1983	1982	1983	1982	1983
8. Alvenius AB	Alvenius/Lightweight	1954	100	20		26		1,4	
9. A Johnson	Axel Johnson & Co	1947	100	0,004	0,004	11	14	2,8	2,1
10. SAS	SAS (South Africa) (Pty) Ltd ⁶	1952	100 (SAS)	0,004	0,004	16	22	4,5	2,7
11. Skega AB	Skega Benoni (Pty) Ltd ⁷	1972	100	200	200	56	52	4,6	4,7
12. Rederiaktiebolaget Transatlantic	The Transatlantic Shipping Agency (Pty) Ltd	1927	100	350	350	20	30	0,6	0,6
	+ trp tillverknings- och försäljningsbolag i Sydafrika					129	118	13,9	10,1
						2990	2740	268,1	255,0
						3119	2858	282,0	265,1
Svenska försäljningsbolag i Namibia år 1983									
1. Atlas Copco AB	Atlas Copco South West Africa (Pty) Ltd		100	1	1	22	20	4,4	2,8
2. Skega AB	Skega Namibia (Pty)		100	0,002	0,002	2	2	0,2	0,4
	+ trp tillverknings- och försäljningsbolag i Sydafrika					24	22	4,6	3,2
						3119	2858	282,0	265,1
						3143	2880	286,6	268,3
Totalt									

¹ Redovisningen avser kalenderåret 1983 med undantag för Esselte AB och SAS.

² Koncernredovisning.

³ Redovisningen för Esselte avser perioderna 82-04-01 - 83-03-31 och 83-04-01 - 83-12-31.

⁴ Företaget avyttrades i juni 1982 och ingick redovisningsmässigt i Esseltekoncernen under perioden 81-11-01 - 82-03-31.

⁵ Företaget avyttrades under år 1983.

⁶ Redovisningen för SAS avser perioderna 81-10-01 - 82-09-30 och 82-10-01 - 83-09-30.

⁷ Företaget ingår i Skega Benonikoncernen.

Bilaga 2

Under år 1983 avgjorda ärenden enligt 4 § lagen (1979:487) om förbud mot investeringar i Sydafrika och Namibia

Företag	Beslutsdatum	Ansökans innehåll	Ansökans värde	KK:s yttrande	Regeringens beslut	Övrigt
AB SKF	1983-03-10	Utrustning för produktion av kullager, motorfordon, investeringar för förbättring av arbetsmiljö m.m.	1 249 600 rand (ca 8,5 milj.kr.)	Bifall	Bifall för investeringar till ett värde av 875 000 rand	Investeringsprogram 1982
Fagersta AB	1983-09-16	Mätinstrument, automatsvarv	90 000 rand (ca 620 000 kr.)	Bifall	Bifall	
Sandvik AB	1983-09-16	Skärande verktyg, sågar och verktyg, utrustning för förbättring av arbetsmiljö m.m.	1 769 700 rand (ca 12 milj.kr.)	Bifall	Bifall för investeringen till ett värde av 897 700 rand	
Alfa Laval AB	1983-12-15	Maskin- och kontorsutrustning	15 000 rand (ca 105 000 kr.)	Bifall - undantaget 3 planeringsstavelor	Bifall för investeringar till ett värde av 100 000 rand	

